

ATAUM E-BÜLTEN

Mart 2009

Sayı:5

İçindekiler

-Iraklı Mülteciler Almanya'da
Nazlı Seza ONAT

-Belçika'da soykırımları anma günü,
Ermenileri memnun etmedi
Nagehan ŞEN

-Çek Hükümeti AB Dönem
Başkanlığı Ortasında Düştü
Zahide Tuğba ŞENTERZİ

-Fransa'da eşcinsellere evlilik hakkı
ihtimali hükümeti bölmeye yetti
Nagehan ŞEN

-İspanya İçin Eve Dönme Zamanı
Ceren DÖNMEZ

-Korkut Boratav ile Söyleşi: Avrupa
Ekonomisinde Krizden Çıkış Yolları
Esra AKGEMCİ

-Avrupa Birliği: 'Erkekler Birliği'
mi?
Özge DOĞAN

-ABD İnsan Hakları Raporundan
AB'ye Eleştiri
Eylül Başak TUNCEL

-Türkiye-AB İlişkilerinin 50 Yılı
Betül DEVECİ

-Guantanamo AB'yi Böldü
Erdem GÜNEŞ

-Hırvatistan ve Slovenya Arasındaki
Sınır Anlaşmazlığı ve AB'nin
Tutumu
Hatice YAZGAN

-Danimarka Başbakanı Anders Fogh
Rasmussen
Yeşim ÖZTÜRK

Iraklı Mülteciler Almanya'da

Nazlı Seza ONAT

2003 yılında gerçekleşen ABD İşgali ve akabinde kızıyan Sünni-Sii çatışmasından kaçan, çoğunluğu Hıristiyan 2 bin 500'e yakın Iraklı mülteci, geçtiğimiz Mart ayından itibaren Suriye ve Ürdün'deki kampları terk edip Almanya'ya akın ediyor. İnsan hakları örgütleri Almanya'dakine benzer uygulamalar için tüm diğer AB ülkelerine çağrıda bulunuyor. Zira geride bıraktığımız iki yılda AB ülkelerine kabul edilen mülteci sayısı bini ancak buluyor.

2003 Irak İşgali sonrasında 3 milyona yakın Iraklı ülkelerini terk etti. Irak'ta yaşanan iç savaş ve işgalden kaçan ve sığındıkları Lübnan, Mısır, Suriye, Ürdün gibi Orta Doğu ülkelerinde yoksulluk içinde yaşayan mülteciler, ülkelerindeki çatışma ortamına dönmek ve iç savaşın kurbanı olma korkusuyla yaşamaktansa bu şekilde yaşamayı yeğlediklerini söylüyorlar. Mültecileri ağırlayan bu ülkeler ise yıllardır barınma, gıda, sağlık, eğitim gibi temel hizmetleri sağlama konusunda çaresizlik içinde olduklarını haykırıyor. Ülkelerde konut fiyatları artıyor, sağlık ve eğitim hizmetleri yetersiz kalıyor, hatta sığınmacılar arasındaki etnik farklılıklar ülkeler içinde tedirginliğe sebep oluyor.

Avrupa Birliği, bu mültecilerin 10 binine kapılarını açıyor. Kasım 2008'de Norveç ile AB ülkelerinden İngiltere, Danimarka,

Hollanda, Finlandiya ve İsveç, Irak Savaşı'ndan kaçan mültecileri ülkelerine kabul etmeye karar verdi. Bu mültecilerin yüzde 60'ını Hıristiyan Iraklılar, yüzde 15'ini Müslüman ve yine yüzde 15'ini de Mandeian Iraklılar oluşturuyor. Çoğunluğu Hıristiyanlardan oluşan bu grubun en büyük arzusu daha iyi çalışma ve yaşama koşullarına erişebilmek.

Almanya'da hali hazırda 65 bin Iraklı, mülteci olarak yaşamını sürdürüyor. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin öncülüğünde Mart ayından itibaren 2 bin 500'e yakın mültecinin daha ülkeye gelmesi bekleniyor. Ancak Almanya'da yaşayan Iraklıların çoğu geçerli ikamet iznine sahip değil. Bu kişilerin yasal durumları konusundaki belirsizlik bir yandan devam ederken yapılan başvuruların büyük kısmının da değerlendirmeye alındığı görülüyor.

Alman basınından bazı alıntılar

Merkez sağ tandanslı Frankfurter Allgemeine gazetesinde yayımlanan makalede, Hıristiyan Arapların Müslüman azınlıklara göre entegrasyonda çok daha ileride olduğu belirtilirken, yine sağ tandanslı Welt gazetesinde Hıristiyanların Irak'tan uzaklaştırılmasının aslında çok sağlıklı bir karar olmadığı, çünkü bu toprakların tarihsel olarak Hıristiyanlıkla bağları olduğu belirtiliyor. Bu azınlıkların bölgeden uzaklaşmalarının radikal İslam'ı tırmandıracağı da ekleniyor. Ancak mülteciler için bölgeden kaçmanın bir ölüm kalım meselesine dönüştüğü düşünüldüğünde, Hıristiyanlığın toplumda önemli bir konumu olduğu Almanya gibi bir ülkede ve Avrupa gibi bir kıtada bu azınlıklara yardım eli uzatılmasının kaçınılmaz olduğu da düşünülüyor. Ne var ki, adında "Hıristiyan" kelimesi geçen partilerin bile bu konuda yeterli gayreti göstermediği dile getiriliyor ve bunun kültürel gelenekten kaynaklandığı tahmin ediliyor.

Sol tandanslı gazetelerden Tageszeitung'da yayımlanan haberde ise BM verilerine göre 40 bin "yurtsuz" insanın mültecilik başvurusunda bulunduğu belirtilmiş. Alman hükümetinin ABD, İsveç, Danimarka gibi ülkelerdeki uygulamalara benzer biçimde her yıl düzenli olarak belli sayıda mülteciyi ülkesine kabul edebileceği ve bu insanlara daha iyi yaşam koşulları sağlanması için oturma izni verilebileceği dile getirilmiş. Tageszeitung'da yer alan makalede geçtiğimiz ay gerçekleşen mülteci kabulüyle Almanya'nın önemli bir adım atmış olduğu, ancak uzun dönemde insan hakları örgütlerinin çağrıda bulunduğu üzere bu uygulamanın daha kapsamlı ve sistemli hale getirilmesi gerektiği dile getirilmiş. Iraklı Hıristiyanların entegrasyon konusunda şimdilik sorun çekmediklerinin belirtildiği haberde Almanya'nın mültecilere yardım etme hevesinin Iraklı Hıristiyanlarla sınırlı kalmaması gerektiğinin altı da önemle çizilmiş.

Özellikle Müslüman azınlıkların entegrasyon meselesinin başlıca gündem maddelerinden birini meşgul ettiği Almanya'da, Iraklı Hıristiyanların entegrasyon süreci dikkate değer olacak. Almanya'da yaşayan azınlıkların uyum sağlamada yaşadığı zorlukların dinsel sebeplere mi dayandığını yoksa kültürel mi olduğunu anlamak için yeni gelen mültecilere gösterilen tavır ve bu mültecilerin "performansları" belirleyici bir yol oynayacak gibi görünüyor.

Belçika'da soykırımları anma günü, Ermenileri memnun etmedi

Nagehan ŞEN

Belçika'nın Fransız topluluğu, üniversite hocaları, uluslararası hukuk uzmanları ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla beraber yaptıkları bir çalışma sonrasında soykırımları anma ve önlemeye yönelik bir yasa tasarısını oybirliğiyle kabul etti. Ancak ülkedeki Ermeni lobisi başta olmak üzere projeye "şüpheli" yaklaşanlar da var.

Belçika'da federe bir birim olan Fransız topluluğu, hem soykırımlara uğrayanları, hem de soykırımcı rejimlere direnenleri anmak amacıyla bir yasa tasarısını oybirliğiyle kabul etti. Tam adı "Savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, ve soykırım suçları anılarının aktarılmasına yönelik kararname" olan yasa sayesinde, "Demokrasi ya da Barbarlık" adı verilen bir komisyon, soykırımları tanıma ve hatta cezalandırma konusunda kendini yetkili kılıyor. Böylelikle, soykırımların anısının gelecek nesillere aktarılması hedefleniyor. Komisyon, üniversite hocaları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası hukuk uzmanları gibi konuyu bilenlerden oluşuyor ve asıl amacı, bu konudaki araştırmalara yönelik sübvansiyonların bir elde toplanıp daha etkin bir şekilde dağıtılması. Sosyalist partiden Rudy Demotte, böyle bir komisyonu kurmanın ayrıca devletin "hafıza politikası" uygulamasını da engelleyici olacağına dikkat çekti. Soykırım ve savaş suçları gibi olayların devletin tekelinde hatırlatılmasının ve anılmasının tehlikeli olabileceği endişesiyle, komisyonun bağımsız olmasının önemi de vurgulanıyor. İkinci Dünya Savaşını yaşamış neslin artık yeni nesillerle bir bağlantısının bulunmaması da, bu komisyonun önemini göstermek için öngörülen savlar arasında. Ancak bu soyut fikirlerin somut olarak nasıl uygulanacağı şimdilik belirsiz gözüküyor.

Oylamaya aşırı sağcı FN partisinin katılmaması dikkat çekti. Dahası, ülkede bir İslamiyet dersi veren lise öğretmeninın Auschwitz kampından kurtulmuş bir Yahudi'nin anılarını "abartılmış" bulduğunu söylemesi, söz konusu tasarı ve komisyonun ne kadar gerekli olduğuna bir diğer kanıt olarak gösteriliyor.

Yasanın, Belçika'da yaşayan Ermenileri memnun etmesi beklenirken, tam tersi bir sonuç vermesiyse şaşkınlıkla karşılandı. Belçika'daki Ermeni lobisinin lideri Michel Mahmoudian'a göre bu proje, okullarda soykırımla ilgili eğitimi

kapsamadığı ve zaten Sosyalist Parti'nin seçim kaygısı gibi siyasi nedenlerle Ermeni soykırımını tanımayı reddetmesinden dolayı gereksiz. Özellikle de yasa metninde "Ermeni soykırımı" ibaresinin yer almaması, Mahmoudian'a göre Belçika devletinin Ermeni dramlarına karşı duyarsız kalmasının bir göstergesi.

Belçika, benzer girişimlerinde tutarsız ve siyasi davranmakla daha önce de suçlanmıştı. Hatırlamak gerekirse, ülke daha önce de "evrensel yargılama yetkisi"[1] yasası çıkarmış ve 1993'te kabul edilen ve 1999'da kapsamı genişletilen yasaya göre soykırım dahil kimi temel insanlık suçlarında uluslararası hukukun "egemen eşitliği" kuralının tanınmayacağı ilan edilmişti. Buna göre, örneğin soykırım suçu, Belçika'yla doğrudan bir bağlantısı olmasa da Belçika'nın yargılama yetkisi kapsamına alınmıştı. Özellikle Ruanda soykırımı ve Şilili diktatör Pinochet'nin gerçekleştirdiği insanlığa karşı suçlar kovuşturulmak istenirken dönemin ABD başkanı Bush ve dönemin İsrail başbakanı Sharon'a yönelik suçlamalara - ABD'nin NATO merkezini Belçika'dan taşınması gerektiğini söylemesinin de etkisiyle[2] - kayıtsız kalınması ciddi tartışmalara neden olmuştu.

[1] "Compétence Universelle"

[2] NATO eski genel sekreter yardımcısı Willy Claes, Belçikalılara bir "ders vermek" amacıyla, NATO karargahını Belçika'dan Doğu Avrupa ülkelerinden birine taşıyabileceklerini belirtmişti: <http://www.informationclearinghouse.info/article3438.htm> (erişim tarihi: 30 Mart 2009) ve <http://www.dhnet.be/infos/belgique/article/73986/la-decision-de-principe-de-demenager-l-otan-serait-prise.html> (erişim tarihi: 30 Mart 2009).

Çek Hükümeti AB Dönem Başkanlığı Ortasında Düştü

Zahide Tuğba ŞENTERZİ

Dönem başkanlığı süresince AB'yi nasıl yöneteceği merakla beklenen Çek Cumhuriyeti, altı aylık görev süresinin ortasına korkularıyla yüzleşerek geldi. Başkanlığın ilk günlerinden başlayarak AB temsilini göz ardı eden açıklamalarıyla gündeme oturan Çekler, Entropa olayı[1] dahil birkaç kez de şimşekleri üzerlerine çekmeyi başarmıştı. Son olarak ise kendi iç siyasi gündeminden kaynaklanan sorunlar nedeniyle AB üyelerini de meraklı bir bekleyişe sokmuş durumdalar. Zira hassas dengeler üzerine kurulan hükümet, hem de dönem başkanlığının tam da ortalarında muhalefet tarafından düşürüldü.

Hassas bir dengeden kasıt, son genel seçimler sonrasında muhalefet ile hükümetin 200 üyelik mecliste eşit sayıda üyeye sahip olması. Haziran 2006 genel seçimlerinden galip çıkan ODS (Halkçı Demokrat Parti), ikinci sıradaki CSSD (Çek Sosyal Demokrat Parti) ve üçüncü sıradaki KSCM (Çek ve Moravya Komünist Partisi) ile anlaşmayı reddetmiş ve bunun yerine mecliste çoğunluğu sağlayamayan bir üçlü koalisyonu tercih etmişti. Sol partilerle işbirliği yerine muhalefetten gelecek oya güvenerek kurulan 100 üyeli ODS, SZ (Yeşiller Partisi) ve KDU-CSL (Çek Halkçı Parti- Hıristiyan Demokrat Birliği) koalisyonu konumunu üç sene boyunca korumayı başarmıştı ancak muhalefetin hükümeti düşürme girişimi beşinci denemede başarıya ulaştı. Peki bu düşüşün sonuçları Çek Cumhuriyeti ve AB için ne olacak?

	Parti Adı	Toplam Oy Oranı	Meclis Üye Dağılımı	Mecliste Temsil Oranı
1.	ODS (Halkçı Demokrat Parti)	35.38	81	40.50
2.	CSSD (Çek Sosyal Demokrat Parti)	32.32	74	37.00
3.	KSCM (Çek ve Moravya Komünist Partisi)	12.81	26	13.00
4.	KDU-CSL CSL (Çek Halkçı Parti- Hıristiyan Demokrat Birliği)	7.22	16	6.50
5.	SZ (Yeşiller Partisi)	6.29	6	3.00
	Toplam Üye sayısı		200	

24 Mart 2009'da yapılan güven oylamasında elde edilen sonucun, oylamayı öneren ana muhalefet partisini de şaşırttığını söyleyebiliriz. Yeşiller partisinden ayrılan iki milletvekiliyle birlikte ODS içerisinden karşı oy veren üç milletvekilinin oyları ile elde edilen 96'ya karşı 101 oyluk sonuç üçlü koalisyonu

düşürmeye yetti. Karşı oylar Lizbon Antlaşması'nın meclise sunulması, parti programıyla çelişen politikalara imza atılması, sağlık reformları, hükümetin güvenilirliğini yitirmesi, hükümetin "taraf şaşırın" milletvekilleri üzerine kurulması gibi farklı nedenlere dayanıyordu. Tabii olayın AB dönem başkanlığı ve ekonomik krizin ortasında gerçekleşmesi ve ana muhalefet partisinin çözüm odaklı plan ve programı olmaksızın güven oylamasına gitmesi vatandaşlar tarafından olduğu kadar siyasiler tarafından da eleştirildi. Bu aşamada ülke çıkarlarının, AB'ni temsilin göz ardı edilip ülkenin küçük iç çatışmalara yenik düştüğü düşünülüyor.

Oylamadan sonra, 26 Mart 2009 Perşembe günü, Cumhurbaşkanı'na hükümet adına istifasını sunan başbakan Mirek Topolánek başlarda yaptığı açıklamalarda seçimlerden lider olarak çıkan parti başkanı olarak hükümet kurma görevinin tekrar kendisine verilmesi gerektiğini savunuyordu. Ancak Cumhurbaşkanı'nın kendisine bu görevi vermek istemediği söylentileri sonucunda ülkeyi seçimlere siyasi bir hükümetin götürmesi gerektiğini, kendisinin de bu hükümete dahil olmayabileceğini beyan etti. Son olarak ise başta ana muhalefet partisi CSSD'nin taleplerini kabul etti. Sonbaharda yapılması düşünülen erken seçimlere kadar partilerin ortak kararıyla ülkeyi seçimlere götürecektir ve dönem başkanlığı ile ekonomik krizi yönetecek "bürokratik hükümet" kurma konusunda temelde anlaşmaya varıldı. 31 Mart akşamı alınan bu kararın detayları daha net olarak bilinmese de medyaya yansıyan haberler arasında bakanlıkların CSSD ve koalisyon ortakları arasında yarı yarıya paylaşılacağı ve müstakbel başbakan'ın isminin diğer partilerle görüşüldükten sonra CSSD tarafından en kısa zamanda ilan edileceği yer alıyor. Böylelikle Komünist parti saf dışı bırakılırken Cumhurbaşkanı Václav Klaus'un hızlı çözüm, 101 milletvekili desteği ve geçici sürecin dönem başkanlığı sonuna kadar uzatılmaması şartları da gerçekleştirilmiş oluyor. Nisan ayı boyunca mevcut hükümetin görevde kalacağı beklenirken varılan mutabakatın temelinin ne kadar sağlam olduğu da merak ediliyor.

Peki bu durum AB'yi ve Çeklerin konumunu nasıl etkiledi? Avrupa Komisyonu'nun açıklamasında Çek Cumhuriyeti'nin bu süreci AB işleyişini etkilemeden atlatacağına inanıldığı belirtiliyor. Aynı şekilde Mirek Topolánek de bürokratların siyasiler olmadan da dönem başkanlığını tamamlayabilecek kadar profesyonel ve iyi hazırlanmış olduğunu belirtti. Ancak hükümetin düşmesiyle Çek Cumhuriyeti'nin AB içerisinde konumunun ciddi anlamda zayıfladığının da altını çizdi. Aynı şekilde CEPS (Avrupa Politikaları Araştırma Merkezi) analisti

Piotr Kaczynsky'ye göre salı günü verilen kararın sadece AB'ndeki Çek temsilini değil, dünya liderleri karşısındaki temsil gücünü de ciddi bir şekilde etkileyeceğini belirtti. AB milletvekili Karas'ın sözleriyle: "Ekonomik kriz döneminde yalnız tek bir ülkenin istikrarından bahsetmiyoruz, bu durum Avrupa genelinde zararlara neden olabilir." Karas, aynı zamanda Çek politikacıların AB'nin sorumluluğunu yeterince "ciddiye almadıklarını" düşünüyor. Washington'daki World Security Institute'de çalışan Rus siyaset bilimci Nikolaj Zlobin ise Rusya'nın AB'nin Çek dönem başkanlığındaki zayıf konumunu kullanacağını düşünüyor: "AB'nin konumu Rusya'ya karşı ciddi anlamda zayıflamış olacak. Moskova, AB yönetiminin meşruiyetini sorgulayacaktır. Rusya'nın bu durumu AB'nin itibarını sarsmak ve ikili görüşmeleri frenlemek için kullanacağı şüphe götürmüyor."^[2]

Peki ya halk? Bu noktada www.novinky.cz sitesinin yaptığı araştırmalara bakılabilir: Oylamadan önce Topolánek hükümetinin düşeceğine 43 bin 605 kişinin sadece yüzde 33.3'ü inanıyordu. Yeni hükümeti kurma görevini kim üstlensin sorusuna ise 21 bin 881 kişinin yüzde 57.7'si Mirek Topolánek derken, yüzde 24'ü ana muhalefet partisi başkanı Jirí Paroubek, yüzde 18.3'ü ise başka birisi cevabını verdi. 12 bin 232 kişinin yüzde 72.7'si ise hükümetin düşüşü yurtdışında Çek Cumhuriyeti'ne zarar verir mi sorusuna "evet" cevabı verdi. ODS başkan yardımcısı David Vondráček'in yaptırdığı kamuoyu yoklamasına göre seçmenlerin yüzde 74'ü erken seçim isterken nüfusun yüzde 69'u AB Dönem Başkanlığı sürecinde hükümete güvenoyu verilmemesini sorumsuzluk olarak nitelendiriyor.

Çekler kendi Cumhuriyet tarihlerinde yaşadıkları bir ilkin, yani hükümetin güvenoyu alamayarak düşürülmesinin, AB boyutunda sonuçlarını önümüzdeki günlerde görecektir. Çek Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın sözleriyle 20 yıllık özgürlük sonucunda Çek Cumhuriyeti olgun bir parlamenter demokrasiye sahip olmuştur ve kritik siyasi durumun çözümü devrim sonrası gidişatı etkilemeyecektir. Her ne kadar bazı vatandaşlar bundan korksa da...

[1] Ayrıntılı bilgi için bkz. Zahide Tuğba Şenterzi, "Çekler Avrupa'ya Entropa ile Tat Kattı", ATAUM E-Bülten, sayı 4, Şubat 2009.

[2] Hükümet düşüşünün 21-22 Mayıs 2009'da gerçekleşecek olan AB-Rusya zirvesi öncesinde denk gelmesi dikkatleri zirveye çekti. Rusya'dan gelen açıklamaya göre zirvede Çek Cumhuriyeti'ni AB adına Cumhurbaşkanı Václav Klaus temsil edecek.

Fransa'da eşcinsellere evlilik hakkı ihtimali hükümeti bölmeye yetti

Nagehan ŞEN

Fransa'da üvey anne-babaların da akraba olarak tanınmasına yol açacak yasa tasarısı, eşcinsellere evlilik ve evlat edinme hakkı tanıdığı gerekçesiyle, hükümeti böldü. Fransa'da şu son günlerde eşcinsellerin evlat edinip edinemeyecekleri sıkı tartışma konusu oldu. Yeni bir yasa tasarısı, merkez sağ UMP hükümetini ikiye böldü. Aynı hükümet içerisinde kimi bakanlar eşcinsel evliliklerinden yana bir tavır sergilerken, kimisine göreyse bu "dünyanın sonu" olabilir. Ama aslında yasa tasarısı doğrudan bu konuyla alakalı bile değil; tasarının kapsamından eşcinsellerin de yararlanabilecekleri "endişesi" dahi hükümeti bölmeye yetti.

Yasa taslağı aslında yeniden evlenen çiftleri ve bunların çocuklarıyla olan ilişkilerini yeniden düzenlemeyi hedefliyor. Rakamlarla konuşmak gerekirse, Fransa'da 2 milyon çocuğun sonradan birleşen ailede, 3 milyon çocuğun tek ebeveynli ailede, 30 bin çocuğun da aynı cinsiyetten iki ebeveyn tarafından büyütüldüğü biliniyor. Söz konusu yasa tasarısının amacıysa, çocukla aralarında biyolojik kan bağı bulunmayan ebeveynlere de bir hukuki statü kazandırıp üvey ebeveynlerin de çocukların hayatında söz hakkı olmasını sağlamak. Cumhurbaşkanı Sarkozy, yasa tasarısının bu şekliyle bir an önce geçmesinden yana. Aileden sorumlu devlet bakanı Nadine Morano da yasa tasarısının sadece üvey anne ve babalara çocukların hayatı üzerinde hukuki bir sorumluluk vermeyi amaçladığını belirtti.

Oysa, İskan Bakanı Boutin'in başı çektiği hükümetin bir başka koluysa, yasa metninin gizlice eşcinsel evliliğe ve eşcinsellerin evlat edinmelerine olanak sağladığını, bunun ise "endişe verici" olduğunu kaydetti. Zira, ilk evliliklerini heteroseksüel olarak yapmış olan bireylerin, boşandıktan sonra hemcinsleriyle yaşamaya başlaması sıkça rastlanan bir durum. Bu durumda heteroseksüel evlilikten doğmuş çocuğun üzerinde, boşanmadan sonra, eşcinsel çiftten birinin hukuki bağı sürüyor. Boutin ve yandaşlarına göre, yasa tasarısı tam da bu durumu meşrulaştırıcı niteliğe sahip.

Boutin'e göre, yeniden evlenen ebeveynler arasında eşcinsellerin de var olması nedeniyle, üvey anne-üvey baba kisvesi altında eşcinsel ebeveynlere de hukuki bir statü verilmiş oluyor. Bu statü daha sonra eşcinsellerin hem yasal evlilik hem de evlat edinme hakkı istemelerine de yol açacak ve tantananın koptuğu nokta da tam burası. Kimileri üvey anne-babalara haklar verilmesinden yanayken, kimileriye gizliden eşcinsellere haklar verilmesinin paranoyasını yaşıyor. Her ne kadar üvey anne-babalara haklar verilmesinden yana olduğunu açıkladıysa da, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin de eşcinsellere sıcak bakmadığı bilinen bir gerçek.

Aslında, eşcinsellerin de yararlandığı bir uygulama Fransa'da zaten var. "PACS" olarak bilinen ve evli olmayan çiftlerin birlikte yaşamasını düzenleyen bu hukuki metinden özellikle eşcinseller çok faydalanmakta, çünkü metinde çiftlerin cinsiyetleri hakkında bir ibare bulunmuyor. Bu boşluk da en çok birlikteliklerini evlilik kurumu altında olmasa da yasal mercilerde onaylatmış bulunan eşcinsellere yarıyor. İşte bu yüzden, merkez sağ hükümet yeniden bir hukuk boşluğunun oluşup eşcinsellerin ondan faydalanmasından korkuyor gibi gözüküyor.

Tam da Papa XVI. Benedictus'un AIDS'le mücadelede prezervatiflerin etkisiz bir yöntem olduğunu açıklamasıyla Fransa'nın başkenti Paris'te Katolikler ve eşcinseller arasında yaşanan "kondom savaşı", belki de Fransa'nın cinsel meselelerde ne kadar bölündüğünün de bir göstergesi.

İspanya İçin Eve Dönme Zamanı

Ceren DÖNMEZ

İspanya'nın Kosova'da on yıldır varlığını sürdüren barış misyonundan birliklerini çekmeye yönelik ani ve kesin kararı, hem ülke içinde hem de NATO üyeleri arasında çalkantı yarattı. Bu konuda bir açıklama yapan İspanya Savunma Bakanı Carme Chacón, aşamalar halinde gerçekleşecek çekilmenin yaz gelmeden tamamlanmasını umduklarını belirtti.

50'den fazla ülkenin bağımsızlığını tanıdığı Kosova'yı İspanya bağımsız bir devlet olarak tanımazken, bakan Chacón, Kosova'daki misyonlarının tamamlandığı ve artık "eve dönüş zamanının geldiği"ni de sözlerine ekledi. Ancak, İspanya'nın, Balkanlar'daki barış ve güvenlik sürecinin devamlılığıyla bizzat ilgilenmeye devam edeceği sözünü vermeyi de ihmal etmedi.

İspanyol askerleri, 25'inin NATO üyesi olduğu 37 ülke birliklerinden oluşan KFOR misyonu içinde yer alıyordu. KFOR, bölgede taraflar arasındaki çatışmanın durdurulmasına engel olan her unsuru ortadan kaldırma ve mülteci ve evsizlerin güvenli geri dönüşünü garanti etme misyonuna sahip bir askeri güç. Şu an Kosova'da bulunan İspanyol "Valencia Grubu", geçtiğimiz aralık ayında Albay Luis Fransisco Rey Arroyo komutasında göreve başlamıştı.

Kosova'nın başkenti Priştina yerine Dakoviç kentindeki bir İtalyan üssüne iniş yapan Carme Chacón, birliklerinin İspanyol halkı kadar Kosova halkının da barış içinde yaşaması için ellerinden geldiğini yaptığını anımsatarak, askerlere "tüm İspanyollar" adına teşekkür etti. Chacón sözlerini "yaşasın İspanyol birlikleri, yaşasın İspanya, yaşasın Kral" sözleriyle bitirdi. Savunma Bakanı böylece göreve başladığı 2008 nisanından bu yana, tüm dış misyon birliklerini ziyaret etme sözünü de gerçekleştirmiş oldu.

Savunma Bakanı'nı dönüşte küçük çaplı bir "fırtına" karşıladı. Muhalefet hükümete oldukça tepkiliydi. Başbakan Zapatero'ya yönelttiği sert ifadelerle tanınan muhalefetteki Halk Partisi'nin (PP) lideri Mariano Rajoy, hükümetin daha yürütme görevini öğrenemediğini söyledi ve İspanya'nın son günlerde birliklerin Kosova'dan çekilişiyle yaptığı "gösteri"nin "normal" hükümetlerinin yapmayacağı türden bir iş olduğunu belirtti. Rajoy, ayrıca, hükümetin kendi içinde bir "yönünü şaşırma" halinde olduğu eleştirisini yönelterek başbakan, dışişleri bakanı ve savunma bakanı dahil tüm hükümeti aynı kefedede değerlendirdikleri mesajını verdi. Kararın NATO'yu ve İspanya'nın tüm müttefiklerini şaşırttığını vurgulayan PP lideri, bu durumun ölçülemeyecek düzeyde problemlere yol açacağı öngörüsünü de kamuoyuyla paylaştı. Zapatero ise, "Irak savaşına katılmayı onaylamış olan Halk Partililer"e karşı hükümetinin kararını savundu ve yapılanın Kosova'nın tanımaması politikasıyla uyumlu bir hareket olduğunu dile getirdi. Zapatero'ya göre, İspanya, bölgedeki misyonunu "fazla fazla" yerine getirdi.

NATO ise, İspanya'nın bu kararını "tek taraflı ve zamansız" olarak niteledi. NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer, İspanya'yı böyle bir kararı, yeterli güvenlik şartlarının sağlanıp sağlanmadığını değerlendirmeden ve tek başına almasını kınadığını açıkladı. Kosova'da anlamlı bir değişiklik yapılabilmesi için Kosova'da güvenlik şartlarının sağlandığı konusunda Birlik içinde varılan bir fikir birliğine varıldığı anın henüz gelmediğini belirten Scheffer, Kosova'daki ittifakın görevlerini sürdürmek üzere İspanya olmadan da tam kapasiteyle görevi sürdüreceğini ekledi. Scheffer, bu zaman

zarfında Kosova'da barış ve istikrar için İspanya tarafından "harika bir iş" başarıldığını sözlerine eklemeyi de ihmal etmedi.

NATO'dan gelen bu eleştiriler üzerine bir açıklama yapan Başbakan Zapatero, resmiyete tam bir titizlik ve kesinlikle yaklaşıldığını anlattı ve karardan Atlantik Paktı Genel Sekreteri'nin ve "başlıca üyeler"in haberdar edildiğini vurguladı. Öte yandan, Beyaz Saray'da Güvenlik Müsteşarı James Jones'la görüşmesinin ardından bir açıklama yapan Hükümet Başkanlığı Genel Sekreteri Bernardino León da, ülkesinde yaratılan çalkalanmayı anlayamadığını belirterek çekilme kararının Birleşik Devletler'de "tam anlayış"la karşılandığının altını çizdi. León, basın mensuplarının böyle bir kararın NATO zirvesinde verilmesinin daha iyi olup olmayacağını sorması üzerine, Savunma Bakanı'nın alınan kararı açıklamak için Kosova ziyaretini uygun görmüş olduğu yorumunu yaptı.

ABD'deki görüşmelerin büyük bölümünde İspanya'nın kararının ele alındığını söyleyen León, çekilme kararının kamuoyuna duyurulmadan önce NATO üyelerine "daha iyi bir biçimde" anlatılabileceğini düşündüğünü söyledi. Ayrıca León, "dereceli ve koordine" geri çekilme ifadesinin, ilk etapta, ihtiyaç olduğu takdirde birliklerin kalış süresinin uzatılması konusunda İspanya'nın insiyatifini açıklamak için yeterli olmadığını da ekledi.

"Barışçı İspanya", bu kararıyla Kuzey Atlantik Paktı'nı ve de önümüzdeki nisan ayında Türkiye ile gerçekleştirdiği "Medeniyetler İttifakı" Birliği Forumu'nda yanyana geleceği Amerika Birleşik Devletleri'ni rahatsız etti mi? Bunu önümüzdeki günler gösterecek. Bernardino León'un ABD ziyareti sonrasında yaptığı açıklamalar şimdilik durumun yatıştığını gösteriyor. Görünen o ki Zapatero hükümetinin asıl boğuşması gereken, sözkonusu olayın İspanya'nın prestijini sarstığını düşünen muhafazakar "halkçılar"ın amansız eleştirileri olacak.

Korkut Boratav ile Söyleşi: Avrupa Ekonomisinde Krizden Çıkış Yolları **Esra AKGEMCİ**

Küresel ekonomik krizle birlikte belirsizlikler ve risklerle dolu bir süreçten geçen Avrupa'da bir yandan korumacılık tartışmaları sürerken öte yandan yeni bir sistem arayışı da gündemden düşmüyor. Türkiye'nin önde gelen iktisatçılarından Prof. Dr. Korkut Boratav, krizden derinden etkilenen Avrupa ekonomilerindeki son durumu ATAUM E-Bülten için değerlendirdi. Boratav'a göre Avrupa'da ulusal seçenekler ele alınmadan ve uluslararası sistemde doların ayrıcalıklı konumuna son verilmeden bu krize karşı hiçbir mesafe alınamaz.

"Kriz Euro bölgesine yayılmasa şaşmak gerekirdi"

-(E.A.) Avrupa'nın dev ekonomileri nasıl oldu da küresel krizden bu kadar ağır yara aldılar?

- (K. B.) Kriz, finans kapitalin başıboş ve olağanüstü bir kazanç hırsının sürüklediği gelişiminden kaynaklandı. Bu gelişime fren olabilecek mekanizmalar önce ABD ve Britanya'da, sonra da tüm AB'de ortadan kaldırılmıştı. Serbestleşme veya başıboşlukta en ileri giden ülke ABD idi; kriz orada patlak verdi. Euro bölgesine yayılmasında şaşılacak bir şey yoktur; tam aksine ABD-Britanya ile sınırlı kalsaydı şaşmak gerekirdi.

"AB'nin 'tek pazar'ı 'ulusal çıkış yolları'na düştü"

- Avrupalı liderlerin krizle mücadele etmek için uyguladıkları politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Korumacı politikalar Almanya ve Fransa arasında neden gerginlik yaratıyor?

- Britanya'yı dışlarsak, para politikasını Avrupa Merkez Bankası (AMB) uyguluyor ve Federal Reserve'i aynı doğrultuda, fakat geriden izliyor. Mali genişleme ulusal hükümetlerin yetki alanıdır. Burada da genel olarak ABD'nin doğrultusunda fakat biraz daha geriden gidiliyor. Bunda "enflasyon fobisi"nin AB'nin fiili lideri konumunda olan Almanya'da tarihsel olarak diğer ülkelerden çok daha güçlü olması rol oynuyor. Bugünün koşullarında korumacı politika önerilerinin metropol ekonomilerde, krize büyük cari açıklarla giren ABD, Britanya, İspanya, İtalya ve (2005'ten sonra giderek artan bir tempoyla bu konuma giren) Fransa'da taraftar bulması; başta Almanya, diğer Batı Avrupa ülkeleriyle Japonya'da ise bu tür reçetelere karşı çıkılması beklenir. Ki bu tür bir saflaşma da ortaya çıkıyor. Artık, AB'nin "tek pazar" doktrini değil, "ulusal çıkış yolları" öne çıkıyor. Bu da doğaldır.

- Size göre Avrupa'da bu krizi aşmak için çözüm yolları nerede aranmalı?

- Uluslararası ekonominin tümünü etkileyen her büyük bunalım, hele bugünkü gibi abartılı bir "serbestleşme çılgınlığı"ni izleyerek ya da en azından kısmen bu nedenle patlak vermişse, belli ölçülerde "dışa kapanma / içe (iç pazara) dönme" tepkileri yaygınlaşacaktır. Bu durumu bir veri olarak kabul etmeden ve ulusal seçeneklere ciddi planda eğilmeden anlamlı çözüm yolları bulunamaz.

"Doların ayrıcalıklı konumuna son verilmeli"

- Sarkozy'nin dile getirdiği gibi, ABD merkezli Bretton Woods benzeri bir sistem

yeniden doğabilir mi? Avrupa ekonomileri krizi aşmak için ABD ile işbirliğine muhtaç mı?

Uluslararası para sistemi yeniden tartışılacaksa, ABD'nin "süper emperyalist" konumundan kaynaklanan doların ayrıcalıklı konumuna son vermeden hiçbir mesafe alınamaz. Bu nedenle son krizin kaynağını oluşturan ABD'nin yeni bir uluslararası düzenlemede belirleyici rol oynaması anlaşılabilir.

"Kapitalizmi sorgulayan sol siyaset güçlenecek"

- Bu yıl Avrupa'da 3,5 milyon kişinin daha işsiz kalacağı açıklandı. Bu kriz, Avrupa'da ağır sosyal sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilir mi?

- Krizin sosyal sonuçları İngiltere hariç Avrupa'da ABD'deki kadar ağır olmayacaktır. Bunda geleneksel refah devleti kurumlarının Anglo-Sakson dünyası kadar aşınmamış olması rol oynamaktadır. Sınıfsal tepkilerin sol siyasete yansması ve kapitalizmi sorgulayan siyasî-ideolojik akımların güçlenmesi beklenmelidir.

Avrupa Birliği: 'Erkekler Birliği' mi?

Özge DOĞAN

Her ne kadar cinsiyet ayrımcılığı Avrupa Birliği (AB) anlaşmalarının tümünde yasaklanmış olsa da, AB'nin fiiliyatta bir kadın temsili sorununun olduğu aşıkâr. Gerek AB kurumlarındaki üst düzey yöneticiler gerekse parlamento ve komisyonlardaki kadın sayısına bakıldığında hala kocaman bir "Erkekler Birliği" fotoğrafı çıkıyor. Yeni çıkarılan düzenlemedeki Ms-Mrs kullanımının yasaklanması bile söz konusu eşitsizliği örtemiyor.

Eşitlik, Avrupa Birliği'nin benimsediği en önemli değerlerden biri olmasına rağmen hem AB'nin kurumsal yapılarındaki hem de AB üyesi ülkelerin hükümetlerindeki kadınların sayısı "eşitlik" lafı edilmesi için çok erken olduğunu gösteriyor. Avrupa parlamenterlerinin yalnızca üçte biri kadınlardan oluşurken, AB ülkelerindeki hükümetlerde bulunan kadınların oranı yüzde 24'lerde geziniyor. Üstelik kadınların üstlendikleri görevlerin başında hep aynı konular geliyor: Kültürel ve sosyal işler.

Genel istatistiğe bakınca durum daha da çarpıcı: Bu zamana kadar Avrupa Komisyonu'nun başına hiç kadın başkan gelmemiş; Avrupa Parlamentosu başkanlarının ise yalnızca iki tanesi kadın olmuş. Bugün önemli Avrupa zirvelerinde çekilen fotoğraflara baktığımızda göze çarpan tek kadın, Avrupa'da Thatcher'dan sonra "demir leydi" lakabını en fazla hak eden Hıristiyan Demokratlar'ın lideri ve Alman Şansölyesi Angela Merkel .

Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Margot Wallstrom, BBC'ye verdiği demeçte, bu rakamların tek başına bir şey ifade etmediğini ve bu verileri ortaya koymakla kadınların erkeklerden daha üstün oldukları iddiasında bulunmadığını söylüyor; fakat kadınların çoğunun birçok "hassas" konuya erkeklerden çok daha farklı baktığını vurgulamadan da edemiyor. Örneğin, toplum huzurunu sağlamaya çalışırken çok kolayca "toplum terörüne" ya da "korku toplumuna" dönüşecek olan uluslararası güvenlik sorununun kadın ve erkek politikacılar tarafından nasıl farklı ele alındığı Wallstrom'un demecinde örnekleniyor: "Genelleyecek olursak bir erkek için güvenlik, tanklar, füzeler, savunma sistemleridir. Bir kadın için aynı konu eğitim özgürlüğü veya çocukların temiz suya ulaşımı olabilir. Finansal krizle birlikte çöküşün eşine

gelen İzlanda'nın (erkek) başbakanı ve iflasa sürüklenen şirketlerin (erkek) CEO'larının yerine kadınların geçirilmesi de bir tesadüf değil."

AB'de cinsiyet ayrımcılığı üzerine bu tip tartışmalar ve istatistiki veriler daha gidilecek çok yolun olduğunu gösterirken, cinsiyetçilik hakkında resmi kanallar üzerinden yapılan düzenlemeler de hala devam ediyor. Evli ve bekar kadınları birbirinden ayırmak için kullanılan Miss ve Mrs ön eklerinin kullanılmasına artık son verildi. Sadece İngilizce'de değil, Fransızca'da ki "Madame ve Mademoiselle", Almanca'daki "Frau ve Fraeulein" ve diğer dillerdeki buna benzer ayrımlar kullanılmayacak. Avrupa Parlamentosu Genel Sekreterliği'nin hazırladığı rehberde bu hitap şekilleri yerine kadın milletvekillerine adlarıyla hitap edilmesi önerildi. Ayrıca "policeman" "policewoman" gibi ikilikleri bulunan ya da "statesmen" gibi kendiliğinden erkek son eki bulunan kelimelerin yerini "cinsiyetsiz" halleri aldı. Polis görevlisi ya da siyasi lider gibi...

AB ülkeleri, yıllardır söylenegelen bu kullanımların yokluğuna uyum sağlayabilecek mi bilinmez; ama eşitliği şiar edinen Avrupa'nın (da) cinsiyet ayrımcılığı konusunda önünde uzun bir yol olduğu açık.

ABD İnsan Hakları Raporundan AB'ye Eleştiri

Eylül Başak TUNCEL

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2008 İnsan Hakları raporu açıklandı. Raporda Çin, Kuzey Kore, Rusya ağır şekilde eleştirilirken, AB'de aşırı sağın yükselişine de vurgu yapıldı ve azınlık sorunlarına değinildi. Rapor, özellikle Avusturya ve Belçika'da etnik ayrımcılık yapıldığını ve yabancı düşmanlığında gözle görülür bir artış yaşandığını dile getiriyor.

Belçika ile ilgili rapor, ülkenin genel olarak insan haklarına saygı duyduğunu ve ihlaller karşısında yargının etkili bir şekilde çalıştığını ifade ederken; etnik ayrımcılık, kadınlara yönelik şiddet, çocuk ihlalleri, insan kaçakçılığı ve aşırı kalabalık hapisaneler gibi çözülemeyen sorunlar bulunduğu da dikkat çekiyor. Buna göre, Belçika'da 2007'de 66 anti-Semitist olay gerçekleşmiş ve internetten gönderilen nefret mesajlarında da artış yaşanmış. Evlerine anti-Semitist grafitiler yapılan Yahudiler, sokakta da aşağılanmaya maruz kalmış.

Ayrıca, kanunların ırk, cinsiyet, dil ya da sosyal statüye dayalı ayrımcılığı yasaklamasına rağmen, kadınlara karşı şiddet, çocuk pornografisi, azınlıklara karşı ayrımcılık ve aile içi de dâhil olmak üzere tecavüz -alınan önlemlere ve polise verilen geniş yetkilere rağmen- devam etmekte. Rapora göre, hükümet çocuk haklarına oldukça önem verse de cinsel istismarı, çocuk pornografisini ve kaçırma olaylarını engellemekte yetersiz kalıyor. Kadınlar konusunda raporda yer alan bir diğer konu da ekonomik ayrımcılık. Kamu sektöründe bir kadının aldığı maaş erkeğin maaşından daha az ve kadınların çoğu yarı zamanlı işlerde daha az maaşla çalışmakta. Öte yandan Belçika, ekonomik veya cinsel istismara yönelik insan kaçakçılığında transit bir ülke. Nijerya, Rusya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Çin'den kaçırılan kadınlar ve küçük kızlar, çoğu zaman Belçika üzerinden Birleşik Krallık'a gönderilmekte. Erkekler ise daha çok restoran, bar ve inşaatlarda çalıştırılmak üzere kaçırılıyor.

Son olarak, rapora göre en büyük sorun ülkedeki göçmen toplulukları hedef alan etnik ayrımcılık. Daha çok Fas ve Türk kökenli yaklaşık 450.000 kişilik Müslüman topluluğu, özellikle eğitim ve çalışma alanlarında kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığında ısrar ediyor.

Avusturya raporuna göz atıldığında ise, neo-Nazi faaliyetlerinin artması, aşırı sağın yükselişi ve yabancı düşmanlığının meşrulaşması öne çıkıyor. Avusturya bu konuda yalnız değil: İtalya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Yunanistan, Slovakya, Slovenya, Romanya ve Bulgaristan da benzer durumda.

Rapora göre, Müslümanlar sözlü saldırıdan ve toplumsal ayrımcılıktan şikâyetçi. Zaman zaman türban takan Müslüman kadınlara ayırım yapıldığı gözlemlenmiş. Yıl boyunca cami inşası temel tartışma konusu haline gelirken, Carinthia ve Vorarlberg adlı iki eyalet, şehirlerin geleneksel görünümünü bozacağı gerekçesiyle cami yapımını zorlaştırmış. Viyana'da genişleyen Türk toplumu ise pek çok kişi için rahatsızlık uyandırmakta.

Belçika'da olduğu gibi Avusturya'da da Yahudi karşıtı sözlü saldırılar, grafitiler, internet mesajları, evlere zarar verme, tehdit mektupları kayıtlara geçmiş. Kanunlar her türlü neo-Nazi ve anti-Semitist faaliyeti, Nazi suçlarını ve Holokost'u inkâr etmeyi veya haklı göstermeyi ve herhangi bir ırk, cinsiyet veya din gruba yönelik saldırıyı yasaklamakta. Yine de, ırkçılık hareketlerinin veya fikirlerinin önüne geçildiğini söylemek zor

görünüyor.

Irka, cinsiyete, dile veya sosyal statüye dayalı ayrımcılık kanunlarla yasaklansa da, kadınlara yönelik şiddet, çocuk ihlalleri, insan kaçakçılığı ve ırksal ayrımcılık da sürmekte. Aile içi şiddet, tecavüz, cinsel istismar ve fuhuş için insan kaçakçılığı ile hukuk bazında mücadele söz konusu; ancak yasalar ihlal ediliyor.

Hükümet çocuk hakları konusunda hassas ve çocuklar ve gençler için haklarının ihlali söz konusu olduğunda şikâyetlerini iletebilecekleri yetkili kişiler görevlendirmiş. Çocuk pornografisi, özellikle Müslüman ve Çingene toplumlarında rastlanılan çocuk yaşta evlilikler ve 14 yaş altı çocuklara yönelik cinsel istismar gözlenen sorunlar arasında. Öte yandan kadınlar fuhuş için, çocuklar ise dilencilik ve hırsızlık yaptırılmak üzere kaçırılıyor. Avusturya bu açılardan hem transit hem de hedef ülke.

Ve yine rapordaki en endişe verici ve dikkat çeken bölüm: Azınlıklar ve ayrımcılık. 2007 yılında, 240 neo-Nazi, aşırı sağcı ve yabancı düşmanı vaka gerçekleşmiş. Hükümet, dazlakların ve diğer neo-Nazi grupların faaliyetlerinden endişe duyduğunu belirtse de, ülkedeki pek çok azınlık grup güvensiz bir şekilde hayatlarını sürdürmekte. Çingeneler ev bulma ve çalışma konularında ayrımcılığa uğruyor; toplum içinde sözlü saldırıya maruz kalan siyah Afrikalılar uyuşturucu satıcılığı ve yasadışı faaliyetler söz konusu olduğunda da damgalanıyor...

Raporu açıklayan ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, insan haklarının iyileştirilmesinin ABD'nin temel dış politika unsurlarından biri olduğunu belirtirken, "Ancak, tiranlığı ve insan ruhunu zayıflatan, insanlığın olanaklarını kısıtlayan ve gelişimini tehdit eden köleliği yenmek için tek bir yaklaşımla kendimizi sınırlamıyoruz" diye konuştu. AB ülkelerinden, rapordaki eleştirilere yönelik bir yanıt ise henüz gelmedi.

Türkiye-AB İlişkilerinin 50 Yılı

Betül DEVECİ

Cumhuriyetin kurulmasından bu yana, hatta daha öncesinden beri, Batılılaşma ile modernleşmenin eş tutulması, Türkiye'yi özellikle İkinci Dünya Savaş'ından sonra Avrupa'yı merkez alarak kurulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının tümüne katılmaya yöneltmiştir. Bu anlamda önce NATO'ya katılan Türkiye, ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvurarak yıllarca devam edecek olan bir sürece girmiştir. Türkiye-Topluluk ilişkileri 1959'dan bu yana çeşitli iniş ve çıkışlarla devam etmiş, zaman zaman gerginlikler yaşansa da iki taraf da birbirinden vazgeçmemiştir. Bu ikilinin ilişkilerini başlatan ilk resmi belge de Ankara Anlaşması'dır.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokol

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1957'de kurulmasından kısa bir süre sonra, 11 Temmuz 1959'da ortaklık anlaşması görüşmelerinin başlaması talebiyle Topluluğa başvurmuştur. Bu başvuru Topluluk tarafından da olumlu karşılanmış ve ikili görüşmelerde hazırlanan ortaklık anlaşması 12 Eylül 1963'te Ankara'da imzalanmıştır ve böylece uzun yıllar sürececek olan ortaklık süreci başlamıştır.

Ankara Anlaşması'na göre, Avrupa Ekonomik Topluluğu Türk halkının yaşam standardının yükseltilmesine destek sağlayacak ve bu destek de Türkiye'nin Topluluğa katılmasına yardımcı olacaktır. Yine, Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği konusunda garanti verilmemekle birlikte, Türkiye-AB ortaklık ilişkisinin nihai hedefinin Türkiye'nin tam üyeliği olduğu da belirtilir.

Ankara Anlaşması, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olarak adlandırılan üç devre öngörmüştür. Hazırlık döneminin süresi 5 yıl olarak belirlenmiş ve bu sürenin sonunda tarafların takip eden geçiş döneminin koşullarını belirleyen bir Katma Protokol hazırlaması öngörülmüştür. Türkiye, hazırlık döneminde, ekonomisini güçlendirme ve geçiş dönemine hazırlanma yükümlülüğünü üstlenmiştir. Hazırlık döneminin sona ermesiyle 13 Kasım 1970'de imzalanan ve 1 Ocak 1973'da yürürlüğe giren Katma Protokol'de geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır. Ancak gerek Ankara Anlaşması gerek Katma Protokol öngörüldüğü şekilde uygulanamamıştır. Bu durumun sorumluluğunu Türkiye ile Topluluk arasında paylaşmak gerekir. Türkiye, 1970'li yıllarda içinde bulunduğu ekonomik krizler ve bazı siyasi tercihler nedeniyle Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmıştır. O tarihlerde yaygın olan kanaat, AET ile ilişkinin bir çeşit sömürü düzeni kurmakta olduğu, Türkiye pazarını Topluluk ürünlerine açmanın sanayileşmeyi ve kalkınmayı baltalayacağı, dolayısıyla koruma duvarlarının muhafaza edilmesi gerektiği yolundaydı. Başka bir deyişle, AB ile ortaklık ilişkisinin ve gümrük birliğinin temsil ettiği kalkınma modeli dışarıya açık, bütünleşmeyi öngören bir model iken, 1970'li yılların tamamı boyunca bu modelin tam tersini sembolize eden içe dönük, ithal ikameci politikalar uygulanmıştı. Türkiye kendi yükümlülüklerini yerine getirmemeye ve Toplulukla ilişkilere soğuk bakmaya başlayınca, Topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi istikametinde çaba harcamaktan kaçınmaya başlamıştır.

Başlangıçta sadece ekonomik olan sorunlar, 12 Eylül döneminde ve Yunanistan'ın 1980'de Topluluğa tam üye olmasıyla siyasi boyutlar da kazanmaya başlamıştır. Topluluk-Türkiye ilişkileri dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir. Katma

Protokol'ün ise sadece ticari hükümleri işlemeye devam etmiş, diğer bütün hükümleri etkisiz kalmıştır.

Gümrük Birliği

1980 darbesinin de etkisiyle Türkiye-AB ilişkilerinin askıya alındığı bu dönem sonrasında Türkiye'de sivil hükümetin 1983'te yeniden kurulması ve 1984'ten itibaren ithal ikameci politikaların hızla terk edilerek dışa açılma sürecinin başlamasıyla ilişkiler yeniden canlandı. Daha sonra Türkiye, ortaklığa ivme kazandırmak amacıyla 14 Nisan 1987'de AB'ye tam üyelik için müracaatta bulundu ve bu başvuruyu Türkiye-AB ilişkilerinde katılım süreci başlamış oldu. Diğer taraftan da Türkiye ertelediği gümrük vergileri uyum ve indirim takvimini hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe koydu. Ayrıca, gümrük birliğinin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara da başladı. İki yıl süren müzakereler sonunda 6 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca (1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı) Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu Karar, bir anlamda Ankara Anlaşması ile başlayan ve Katma Protokol ile devam eden ortaklık ilişkisinin son dönemini düzenleyen hukuk belgesi niteliğindedir.

Türkiye – AB ilişkilerinde tüm bunlar yaşanırken diğer yandan AB, genişleme rotasını çoktan Doğu Avrupa'ya çevirmişti.

AB'nin Genişleme Süreci ve Türkiye

Avrupa Birliği 1993 Kopenhag Zirvesi'nde aldığı kararlarla eski Varşova Paktı ülkeleri olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan bir genişleme süreci başlattı. AB Komisyonu'nun genişlemeye ilişkin stratejisine esas teşkil etmek üzere hazırladığı öneriler 1997 tarihinde "Gündem 2000" başlıklı bir raporda açıklandı. Raporda Malta ve Güney Kıbrıs'ın iki dalga şeklinde 2000'li yıllarda AB'ye tam üye olmaları öngörülmüştü. İlk dalgada Kopenhag kriterleri olarak bilinen kriterlere - demokrasi, insan hakları, ekonomik gelişme, Topluluk müktesebatını benimseme- en fazla uyum gösterebilme yeteneğine sahip olduğu değerlendirilen Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya, söz konusu kriterlere göre daha geri bir durumda bulunan ikinci dalgada ise Slovakya, Litvanya, Letonya, Bulgaristan ve Romanya yer almıştı.

Görüldüğü gibi Türkiye ise genişlemenin kapsamına alınmamıştı. Gündem 2000 raporunda, Gümrük Birliği'nin tatminkâr bir biçimde işlediği belirtilmiş fakat ülkedeki siyasi durumun mali işbirliği ile siyasi diyalogun 6 Mart 1995'te kararlaştırıldığı şekilde sürdürülmesine imkân vermediği ifade edilmiştir. Ayrıca, Gümrük Birliği sürecinin Türkiye'nin birçok alanda AB müktesebatını başarıyla üstlenebileceğini göstermesine rağmen makro ekonomik istikrarsızlık kısıcının kırılmadığına da raporda yer verilmiştir. Siyasi konularda ise insan hakları konusunda eleştiriler getirilmiş ve sorunlara askeri değil siyasi çözüm bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Kısacası, AB yeni belirlediği Orta ve Doğu Avrupa aday ülkelerini AB'ye katmaya hazırlanırken, yıllardır ilişkide olduğu Türkiye için ayrı bir değerlendirme yapmıştır.

Lüksemburg Zirvesi

Gümrük birliğinin başladığı 1 Ocak 1996'dan beri tam üyelik görüşmelerine başlamayı hedefleyen Türkiye'yi genişlemenin dışında tutan Lüksemburg Zirvesi (12-13 Aralık 1997), Türkiye için tam bir hayal kırıklığı yarattı.

Lüksemburg Zirvesi Başkanlık sonuç bildirgesinde "Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle Güney Kıbrıs'ı kapsayan bir katılma sürecinin başlatılması" kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Güney Kıbrıs dâhil 11 ülkeden tam üyeliğe "aday" ülke olarak bahsedilirken, Türkiye ile ilgili başlık altında "adaylık" kavramı hiç kullanılmamıştır.

Türkiye'nin ortaya çıkan "genişleme stratejisi"ne tepkisi oldukça sert oldu. 14 Aralık 1997'de yapılan hükümet açıklamasında ve dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın basın toplantısında "Lüksemburg Zirve sonuçlarının kabul edilemez olduğu" vurgulandı. Hükümet "Türkiye'nin öteki aday ülkelerle aynı çerçevede, aynı iyi niyetli yaklaşımla ve objektif kıstaslara göre değerlendirilmediğini, Türkiye'ye yeni ve olumlu unsurlar gibi sunulanların pek çoğunun aslında AB'nin Türkiye'ye karşı geçmişte üstlendiği ve yıllardır yerine getirmediği yükümlülükler olduğunu, Türkiye'nin içyapısı ve Kıbrıs dâhil dış politikası ile ilgili yanlış, ön yargılı ve abartılı değerlendirmeler yapıldığını" ifade etti. Türk hükümeti söz konusu yanlış yaklaşımlarla kabul edilmesi mümkün olmayan siyasi koşulların dayatılmak istendiğini savundu ve bu saptamalar ışığında "AB ile var olan ortaklık ilişkisini ve gümrük birliğini sürdürme ancak iki tarafı doğrudan ilgilendirmeyen siyasal konuları AB ile görüşmeme" kararına vardığını açıkladı.

Türkiye'nin bu sert tutumu hemen yankısını buldu ve AB, Lüksemburg Zirve kararlarıyla belirlenen Türkiye stratejisini gözden geçirme kararı aldı. Bunun sonrasında varılan sonuç ise 11 Aralık 1999'daki Helsinki kararları oldu.

Helsinki Zirvesi

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edildi ve Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edildi. Yani Türkiye'nin Lüksemburg zirvesindeki hayal kırıklığı Helsinki'yle bir anlamda onarılmış oldu. Aslına bakılırsa, Türkiye'nin adaylık statüsü 1989'dan beri sürekli olarak vurgulanmış, fakat Lüksemburg Zirvesi'nde de görüldüğü gibi zaman içinde bu statü ortadan kalkmış gibi davranılmasıyla ortaya tartışmalı bir durum çıkmıştı. Bu anlamda Helsinki kararlarıyla kesin şekilde saptanan Türkiye'nin adaylık statüsü 1989'dakinden farklı değildi. Açıkçası, Türkiye'nin Lüksemburg'ta kaybettiği adaylık statüsü Helsinki'de tekrar verilerek Türkiye memnun edilmeye çalışılmıştır.

Aslında Lüksemburg Zirvesi'nden Helsinki'ye kadar AB'nin görüşünün değişmesinin nedeni elbette ki sadece Türkiye'nin tepkisi değildir. Karar değişikliğinin siyasi ve ekonomik nedenleri olduğu düşünülebilir. Örneğin, Türkiye'nin bölgedeki öneminin özellikle Kosova krizinden sonra bir kez daha kanıtlanmış olması bunda etkilidir. AB, Kafkaslarda demokrasiyi, Balkanlarda istikrarı, Orta Doğu'da barışı sağlamak amacını gerçekleştirmek için bu bölgelerle tek bağı olan Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmek gerekliliğini hissetmiştir. Ayrıca, Avrupa'nın artık gelecekteki sınırlarını belirlemek ve bu doğrultuda planlamalar yapmak istemekte olduğu ve Türkiye gibi stratejik önemi olan bir ülkeyi bu sınırların dışında bırakma tehlikesini göze alamadığı da bu değişimin nedenleri arasında gösterilebilir.

Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisi'nden yararlanacaktır. Böylece, Türkiye topluluk programları ve ajansları ile aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, önceki AB Konseyi kararları çerçevesinde bir katılım ortaklığı hazırlanmasını öngörmektedir.

Tüm bu gelişmeler, Lüksemburg Zirvesi sonrasında Türkiye-AB ilişkileri üzerinde gezinen kara bulutları dağıtmış ve ilişkilerin geleceğine yönelik iyimser yaklaşımların Türkiye’de tekrar hâkim olması sonucunu doğurmuştur.

Helsinki Sonrası Gelişmeler

Türkiye'nin AB'ye adaylığının hukuki zeminini oluşturan Katılım Ortaklığı Belgesi, ilk kez 2001 yılında yayınlanmış ve bu belgede yer alan kısa ve orta vadeli önceliklere cevap niteliğinde olan Ulusal Program da yine ilk kez 2001 yılında Komisyon'a sunulmuştur. Bu tarihten itibaren Türkiye-AB ilişkileri söz konusu belgelerde kayıtlı öncelikler kapsamında şekillenmeye başladı.

17 Aralık 2004'te Brüksel'de AB Zirvesi'nde Türkiye ve AB ilişkileri açısından tarihi bir karar alınarak Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005'te başlaması kararlaştırıldı. Ancak bu tarih, Yunanistan, Fransa ve Avusturya'nın desteğini alan Güney Kıbrıs'ın talebi üzerine, "Gümrük Birliği'nin Kıbrıs dâhil 10 yeni üyeye genişletilmesini öngören Ankara Anlaşması'nın ek protokolünün imzalanması (parafe edilmesi)" şartına bağlandı. Türkiye ise protokolü imzalama şartını daha zirve bitmeden reddetti. Uzun süren görüşmelerden sonra Türkiye protokolü ancak 3 Ekim 2005'te müzakereler başlamadan önce imzalayabileceğini teyit etti.

Güney Kıbrıs, müzakerelerin başlaması için "Ankara Anlaşması'nın ek protokolüne içinde kendinin de bulunduğu yeni üyelerin taraf olması"ni şart koşmakla şüphesiz Türkiye tarafından tanınmayı amaçlamıştır. Fakat Türkiye, ek protokolü imzalamanın Güney Kıbrıs'ı tanıma anlamına gelmeyeceğini vurgulamış, AB yetkilileri de bunu kabul etmiştir. Ayrıca AB, müzakerelerin tam üyeliği hedeflediğinin fakat sonucu garanti etmediğinin altını çizmiştir.

Sonuç olarak 3 Ekim 2005'te müzakerelerin başlamasıyla AB, kapılarını Türkiye'ye açmıştır.

Ne yazık ki, Kıbrıs'ın bölünmüş olarak AB'ye alınması Türkiye'nin üyeliği konusunda bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Türkiye gümrük birliğini 10 yeni üyeye genişleten protokolü imzalarken bir deklarasyon yayınlayıp "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla ifade edilen Güney Kıbrıs'ı tanımadığını ilan etmiştir. AB ise karşı bir deklarasyonla Türkiye'nin Rum kesimini tanıması, limanlarını ve havaalanlarını Güney Kıbrıs uçak ve gemilerine açması gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye ise bu deklarasyon karşısında tutumunu net bir şekilde ortaya koyarak, eğer Ada'da çözüm olmaz ve KKTC üzerindeki izolasyonlar kaldırılmazsa Rum kesimini tanımayacağını ve limanlarını da Rum bandıralı gemilere açmayacağını vurgulamıştı. Türkiye ile başlayan müzakerelerin bu nedenle kesintiye uğrayacağını tahmin etmek çok da zor değildi ve beklenen de oldu. 2006 yılında AB, Kıbrıs sorununun çözülmemesi nedeniyle 35 müzakere başlığından 8'ini askıya aldı.

2005 yılında müzakerelerin başlamasıyla Türkiye'de AB'ye girme konusunda istekli ve umutlu olan halk 2006 ve 2007 yıllarında yaşanan sorunlar sonucu sürecin yavaşlamasıyla heyecanını yitirdi ve "Zaten AB bizi üye olarak kabul etmez" düşüncesi genç yaşlı herkeste hâkim olmaya başladı. 2006 ve 2007'nin kayıp yıl olduğunu düşünen hükümet de 2008'in başlarında "2008 AB yılı olacak" açıklamasında bulundu. Söylenen kadar iddialı olmasa da 2008'de diğer yıllara kıyasla reform sürecinde daha etkili ve aktif olundu ama bu kadarı AB için yeterli değildi. Avrupa, geçen iki yılda

meydana gelen iç krizlerin, ulusal reformları yavaşlattığı, yeni anayasa yapma vaadini gerçekleştirmediği ve katılım müzakerelerini sürdürmek için gerekli siyasi iradeyi zayıflattığı görüşünde.

AB, ilişkilerin geleceği açısından kritik bir yıl olduğunu düşündüğü 2009'u "ya tamam ya devam" yılı olarak nitelendiriyor; çünkü 2006'da sekiz müzakere başlığı, üç yıl mühlet tanınarak askıya alınırken, üç yılın sonunda müzakerelerin toptan kesilebileceği ihtimali ortaya konmuştu.

AB ile müzakereler için ayrı bir devlet bakanlığı kurulması ve baş müzakerecilik görevine Egemen Bağış'ın getirilmesi, AB'de Ankara'nın sürece hız kazandıracığının bir sinyali olarak görülüyor ve olumlu karşılanıyor. Fakat tabii ki sürecin hızlanması için önce mevcut sorunlara çözüm üretmek gerekiyor. Kıbrıs meselesine bir çözüm bulunmadığı takdirde ilişkilerin kopma noktasına gelmesi kaçınılmaz görünüyor. Kıbrıs konusunda Türkiye, limanlarını ve hava sahasını Kıbrıs Rum bandıralı gemi ve uçaklara açmazsa, 2009 sonunda Türkiye ile AB arasında müzakere sürecinin devamı için verilmiş 'mühlet' dolacağından, müzakerelerin toptan durması ihtimal dâhilinde.

Öte yandan, Avrupa için Türkiye'yi kaybetmenin bedeli, düşünüldüğünden çok daha yüksek. Eğer Türkiye ile ilişkiler kötüye giderse Avrupa'nın yakınındaki en büyük ve en hızlı büyüyen piyasalara erişimi daha da zor olacak. Şüphesiz, kötüye giden Türkiye-AB ilişkileri, AB'nin Rus doğal gaz tedarikini çeşitlendirmeye yönelik olan Nabucco doğal gaz boru hattı projesini de olumsuz etkileyecek.

Guantanamo AB'yi Böldü

Erdem GÜNEŞ

İşkence yasağının delindiği, suçu sabit olmayan şüphelilerin yıllarca hâkim karşısına çıkmadan hapsedildiği, intihar haberlerinin eksik olmadığı Guantanamo esir kampının kapatılmasına uğraşılıyor. Bu iyi haber; kötü haberse bunun nasıl yapılacağına bilinmiyor olması...

ABD, ülkesine döndükleri takdirde idam edilecek ya da öldürülecek olan Guantanamo esirlerinin bazılarının kabul edilmesi için AB'ye başvurdu. AB ise bir ileri bir geri derken "önce birkaç sorumuz olacak" dedi.

Uluslararası hukukun uğramadığı Küba'nın Guantanamo Körfezi'nde yer alan kamp, 11 Eylül saldırılarını takiben 2002'den başlayarak ABD tarafından askeri hapisane olarak kullanılmaya başlanmıştı. Barack Obama seçim kampanyası boyunca Amerikan halkına ve dünyaya bu yasadışı kampı kapatacağı sözünü vermişti ve şimdi George W. Bush'un hararetle savunduğu kampın kapatılmasının yolu aranıyor. Bush hükümeti kamptaki esirlerin "yasadışı savaşçı" (unlawful combatant) olduğunu iddia ederek savaş esirlerinin statüsünü düzenleyen Cenevre Sözleşmeleri'nin tutuklanan El-Kaide ve Taliban askerleri için geçerli olmadığını savunmuştu. Tüm dünyadan bu korkunç kampa tepkiler yağarken ABD uluslararası toplumun tepkilerine kulak tıkamıştı.

En son 2008 yılının sonunda dünyanın önde gelen beş uluslararası insan hakları örgütü Avrupalı hükümetleri yeni Amerikan yönetimiyle beraber çalışarak Guantanamo kamplarının kapatılması yönünde atılacak bu önemli adıma destek vermeye çağırdı. 2009 yılının başında ise Avrupa Birliği'nin önde gelenleri ABD'de yargı önüne çıkamayacak ve ülkelerine döndüklerinde öldürülme tehlikesi bulunan Guantanamo esirlerinin bir kısmını Avrupa'ya kabul edebileceklerini açıklamışlardı. Ancak fikir ciddileşince işin rengi de değişti.

'Guantanamo ABD'nin Sorunu'

Önce 4 Ocak'ta Avrupa Parlamentosu milletvekilleri, AB ülkelerine işkence korkusu nedeniyle kendi ülkelerine dönemeyen 40'tan fazla tutsağa ev sahipliği yapmaları çağrısında bulundu. Bunun üzerine 26 Ocak'ta Brüksel'de toplanan Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları konuyu gündeme aldı. Ancak AB ülkelerinin bu konuda ki "gerçek" niyetleri işte o toplantıda su yüzüne çıktı. Bush'un başkanlığı döneminde her fırsatta Guantanamo'yu eleştiren Avrupalı politikacılar, esirlerin kendi ülkelerine yerleştirilmesi konusunda kararsız

kalmışlardı ve geri adım atmaya başladılar.

AB'nin Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana, "bu, ABD'nin sorunu" dedi. Gerekirse yardım edebileceklerin ancak sadece güvenlik açısından tehdit unsuru olmayacak esirlerin AB ülkelerine kabul edilebileceğini de sözlerine ekledi. Almanya'da ise Dış İşleri Bakanı'nın "esirleri kabul edebiliriz" yolundaki açıklamasına İçişleri Bakanı sert tepki gösterdi.

Finlandiya Dışişleri Bakanı Alexander Stubb, "suçsuz esirleri alabiliriz" derken, Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı David Miliband Guantanamo'da tutuklu bulunan dokuz Britanya vatandaşını geri aldıklarını ve Britanya'da oturumu bulunan altı kişiyi daha geri alma yükümlülüğü altına girdiklerine işaret ederek, kendi üstlerine düşeni zaten yaptıklarını ve AB'nin bununla yetinmesi gerektiğini söyledi.

Ve nihayet 17 Mart'ta ise bu defa AB Komisyonu'nun Adalet ve Güvenlikten Sorumlu Başkan Yardımcısı Jacques Barrot ve dönem başkanı Çek Cumhuriyeti'nin İçişleri Bakanı Ivan Langer, ABD Adalet Bakanı Eric Holder'a Guantanamo ve ABD politikaları hakkında bir dizi soru yöneltti. Bu çerçevede, ABD'nin bir daha Guantanamo tarzı bir tutukevi açmayı düşünüp düşünmediği, ABD'nin diğer gözaltı merkezlerinin durumu, güvenlik riskleri ve tutsaklar hakkında detaylı bilgiler talep edildi..

Bilindiği gibi, Pentagon'un açıklamayı sürekli olarak reddetmesine karşılık The New York Times gazetesi geçtiğimiz yıl Aralık ayında Guantanamo'daki esirlerin tam listesini yayımlamıştı. Gazetenin haberine göre, Guantanamo'ya getirilen 779 esirden 520'si şu anda transfer edilmiş durumda; yaklaşık 250'si ise halen cezaevinde tutuluyor. Gazete, beş esirin ise gözaltında hayatını kaybettiğini duyurdu. Guantanamo'da alıkonuların 139'u Suudi Arabistan, 111 de Yemen vatandaşı. Bunu 70 Pakistanlı, 26 Cezayirli, 22 Çin uyruklu ve 15 Faslı izliyor. Britanyalılar ise hapisanede sorgulanan en yüksek sayıdaki Batılılar.

Guantanamo'da 9 Britanya vatandaşı sorgulandı. 5 Türk'ün de bir dönem tutulduğu Guantanamo'da Danimarka, Uganda, İspanya, Endonezya, Katar, Kenya, Etyopya, Çad Lübnan, Maldiv Adaları ve İsveç'in de birer yurttaşı halen esir olarak yaşıyor.

Hırvatistan ve Slovenya Arasındaki Sınır Anlaşmazlığı ve AB'nin Tutumu

Hatice YAZGAN

AB üyesi ülkelerin aday ülkelerle sorunlarını "müzakereleri veto sopası"ni kullanarak çözüme yoluna gittikleri örneklere daha fazla rastlanır oldu. Yunanistan'ın Türkiye karşısında AB üyelik kozunu sıkça kullanması yanında, AB üyesi olduktan sonra Güney Kıbrıs da bu yola başvurarak Türkiye-AB müzakerelerini sekteye uğratmaya devam ediyor. Ancak AB üyeliği kozunun salt Türkiye'ye karşı kullanılmadığının bilinmesi konunun daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine yardım edebilir.

Keza Hırvatistan ve Slovenya arasındaki anlaşmazlık nedeniyle Slovenya'nın Türkiye ile aynı anda AB ile müzakerelere başlayan Hırvatistan'ın müzakere fasıllarını veto etmesinden sıklıkla söz edilir oldu. İki ülke arasındaki anlaşmazlığının temelinde, Adriyatik denizindeki Piran körfezi yatıyor. Yaklaşık 20 km'lik bu alanda sınır, 1991 yılında kazanılan bağımsızlıktan önce tam olarak belirlenmemişti. Bağımsızlıklarını kazandıktan sonra 18 yıldır süregelen bu sorunda, Hırvatistan sınırın Piran körfezinin tam ortasından çizilmesi gerektiğini belirterek Slovenya'nın denize çıkışını bir hayli sınırlamış oluyor. Zira bu sınır, Slovenya'nın açık denizlere çıkışını sağlayan ana nokta. Slovenya ise Körfezin büyük kısmının kendisine ait olduğunu savunuyor. Bunun yanında Istria çevresindeki bazı kara sınırları, Doğu Slovenya'da bazı bölgeler ve bazı sınır geçişleri ile ilgili anlaşmazlıklar da sürüyor.

Slovenya, Hırvatistan'ın Brüksel'e kendi pozisyonunu yansıtan belgeleri sunduğunu belirterek AB üyesi ülke olarak müzakereleri veto ediyor, Hırvatistan ise konunun siyasi değil hukuki olduğunu ve Uluslararası Adalet Divanı'nın bu konuda yetkili olması gerektiğini belirtiyor. Hırvatistan esas itibariyle müzakere masasında olmaması gereken bir konu yüzünden müzakerelerin sekteye uğradığını düşünüyor ama Slovenya da üye-aday ülkeler arasında sorunların iyi komşuluk anlayışına göre çözülmesi gerektiği yönündeki AB politikasını gündeme getiriyor. Ancak Hırvatistan'ın argümanlarına güç katan nokta, Slovenya 2004'te AB'ye girerken bu konunun üyeliğe engel olarak görülmemesi. Teknik bir sorun olarak addedilen konunun kötü yanı, iki ülke kamuoylarını da olumsuz etkilemesi. Genişlemeden sorumlu

AB Komisyonu üyesi Olli Rehn tarafından yapılan ve hazırladığı Kosova Bağımsızlığı planıyla 2008'de Nobel Barış Ödülü alan Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari başkanlığında bir arabulucu heyeti kurulması yönündeki öneri, taraflar açısından şimdilik kabul görmüş görünüyor. Ancak mevcut durumda sorun henüz çözüme kavuşmuş değil.

Üye ülkeler açısından AB kozunun kullanılması, reel politik açısından ülkelerin sorunlarının kendi çıkarları açısından çözümü için her türlü fırsatı değerlendirebilecekleri fikri göz önüne alındığında, çok da yadırganacak bir durum değil. Ancak burada önem kazanan nokta, AB'nin bu gibi anlaşmazlıklarda takınacağı tavır. Hırvatistan örneğinde, 2011 yılında üye olacağına kesin gözüyle bakılan bir ülke var. Bu durumda anlaşmazlıkta tarafsız bir tutum takınmayarak Slovenya'nın üyelik kozunu kullanmasına ve Hırvatistan'ın müzakere sürecini engellemesine izin verirse, AB'nin inandırıcılığının/güvenilirliğinin zedeleneceği söylenebilir.

Kendisini sivil/normatif bir güç olarak betimleyen AB'nin bu gibi anlaşmazlıklarda teoride sergilediği iyi komşuluk ilişkilerini sıkça vurgulayan, çok taraflılığa önem veren ve uluslararası hukuka uygun çözümler üreten aktör profilinin, pratikte nasıl işlediğinin takip edilmesi gerekiyor. AB'nin Kıbrıs konusundaki performansına bakıldığında, pek de başarılı olmadığı ortada. Türkiye Kıbrıs sorununun çözümünde adım atması gereken taraf olarak resmedilir ve üyelik şartı olarak öne çıkarılırken Güney Kıbrıs'a, Helsinki Zirvesi kararlarında resmi olarak teyit edildiği üzere, böyle bir şart getirilmedi. Bunun da ötesinde 24 Nisan 2004'te gerçekleştirilen ve Kıbrıs sorunu için taraflar açısından en azından razı olunan bir çerçeve sunan Annan Planı'na referandumda hayır diyen taraf olmasına rağmen Güney Kıbrıs'ın üyeliği daha önce öngörülen takvime uygun biçimde sorunsuz biçimde gerçekleşti. Bu durumda Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın AB platformunu kendi isteklerini yerine getirmek için kullandıkları, AB'nin konuya tarafsız yaklaşmadığı görüldü. Bu durumda şimdi Hırvatistan-Slovenya arasındaki sorunda göstereceği performans, AB'nin ülkeler arasındaki anlaşmazlıklardaki çözüm kapasitesinin sınırlarını da gösterecektir.

Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen

Yeşim ÖZTÜRK

Kasım 2001'de Danimarka genel seçimlerini kazanan Anders Fogh Rasmussen ve liderliğini yaptığı Liberal Parti (Venstre), Sosyal Demokratların parlamentodaki üstünlüğüne son vermiş ve böylece Danimarka siyasetinde önemli bir değişim gerçekleşmişti. 1920'den beri parlamentoda çoğunluğu elinde bulunduran Sosyal Demokrat Parti, bu tarihten itibaren bir daha iktidar olamadı. Rasmussen Şubat 2005 ve Kasım 2007 seçimlerinde de hükümet kurma hakkını Muhafazakar Halk Partisi ve Danimarka Halk Partisi ile ittifak yaparak kazandı. 2001'den beri Danimarka Başbakanı olarak kalmasını diplomatik becerilerine borçlu olan Rasmussen'in adı, şimdi de NATO genel sekreterliği için anılıyor.

Rasmussen, 1953'te Jutland yarımadasında bir çiftçinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Danimarka Parlamentosu'na (Folketing) girmeye ilk hak kazandığında Aarhus Üniversitesi iktisat bölümünden henüz mezun olmuştu. Vergilendirme ve hükümet yönetimi konularında kitaplar yazan Rasmussen, 1987-1990 yılları arasında Poul Schlüter başkanlığındaki hükümette Vergilendirme Bakanı olarak görev yapmıştı. 1990'da bu kez Ekonomi ve Vergilendirme Bakanı oldu. Ancak hakkında açılan bir soruşturma sonrasında komisyon Rasmussen'in parlamentoya yanlış ve eksik bilgi sunduğu kararına varınca, 1992'de bakanlık görevinden istifa etti. 1998'de ise Liberal Parti lideri oldu. Devletin, piyasaların işleyişine karışmaması gerektiğini savunan başbakan, 1993 yılında bir liberalizm derneği olan Libertas tarafından Adam Smith Ödülü'ne layık görülmüştü. İktidara geldikten sonra vergi indirimleri yapması zenginleri koruduğu gerekçesiyle sol muhalefetin tepkisini çekmişti. Çalışan kesime getirilen vergi indirimleri insanların sosyal yardımlara başvurusunu en aza indirmek ve Danimarkalıları çalışmaya teşvik etmek içindi. Devlet sosyal yardım sisteminin bütçeye yük olmasını istemiyordu.

Belediyeler tarafından yapılan fazla harcamaları kontrol etmek için küçük belediyelerin devlet idaresine dâhil edilmesi ile gerçekleştirilen belediye reformu sonucu belediye sayısı 271'den 98'e, bölge sayısı ise 13'den 5'e düşürüldü. Ayrıca bölgelere uygun olarak mahkemeleri ve karakolları azaltan reformlar da gerçekleştirildi. Amaç, bu kurumların parayı bol miktarda harcamasını ve görevlilerinin kişisel kazanç sağlamasını engellemektir.

Rasmussen'in dünya gündemine ilk sıradan girdiği olay ise "karikatür krizi"ydi. 30 Eylül 2005 tarihinde Jyllands-Posten isimli Danimarka gazetesinde yayımlanan İslam Peygamberi Muhammed'in karikatürleri, Muhammed'in resminin çizilmesine karşı olan İslam ülkelerinden büyük tepki görmüştü. Ayrıca peygamberin karikatürlerden birinde terörist olarak gösteriliyor oluşu, etnik ve dini gruplar arasında çatışmalara neden olacağı için tehlikeli bulunmuştu. Rasmussen gelen baskılara karşı gazetenin ifade özgürlüğüne sahip olduğunu belirtmişti. Karikatürlerin 10 Ocak'ta Magazinet isimli Norveç gazetesinde de yayımlanması ile kriz büyümüş, birçok Müslüman ülke, örgüt ve kurum Danimarka ve Norveç ürünlerini boykot çağrısında bulunmuştu. Danimarka gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Carsten Juste'nin özür dilemesi ve ardından Başbakan Rasmussen'in düzenlediği basın toplantısı ile kriz çözülmüştü. Basın toplantısında Rasmussen "Ben hiçbir zaman Muhammed, İsa ya da diğer peygamberleri başkalarının onurunu kırarak şekilde tasvir etmezdim," demesi krizi çözmeye yönelik ilk resmi adımdı. Ancak Rasmussen'in gazetelere tepkisiz kalarak ifade özgürlüğünden bahsetmiş olması, İslam dünyasının başbakana olan algısını mutlak bir biçimde değiştirmişti. Rasmussen ise çizgisinden sapmayacağını defalarca belirtmişti.

Rasmussen aslında Türkiye'de de yakından tanınan bir lider. Örneğin, 2003 yılında AB dönem başkanlığı yaptığı dönemde Türkiye-AB ilişkileri konusunda yaşanan bir tartışmanın göze çarpan aktörlerinden birisiydi. Medyaya yansıyan ve aralarında Rasmussen'in de bulunduğu kimi siyasilerin "Türkiye'yi uyutacak bir formül bulalım" temalı sohbetinde Rasmussen de kendi dışişleri bakanına AB ülkelerinin Türkiye konusundaki muğlak tavırlarından dert yanıyordu. Rasmussen, yayınlanan bu görüntüleri "Danimarka ile Türkiye arasında bir sorun bulunmuyor. Kaset Danimarka'nın izlediği açıklık, şeffaflık politikasının bir parçası," diyerek yorumlamıştı. Danimarka ile Türkiye arasında bir krize neden olmayan olay belki de kimi AB ülkeleriyle Türkiye'nin ilişkilerinin sanıldığı kadar şeffaf olmadığını gözler önüne sermişti.

Rasmussen yönetimi, 2005 yılında da Türkiye ile de ufak bir krizin eşiğinden dönmüştü. Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, NATO görüşmeleri kapsamında gittiği Kopenhag'da Rasmussen ile düzenleyecekleri basın toplantısı öncesi salonda bulunan Roj TV muhabirlerinin dışarı çıkarılmasını istemiş, ancak isteği Rasmussen tarafından özgürlükleri kısıtlayamayacağı gerekçesiyle kabul edilmeyince Erdoğan toplantıya katılmayarak Türkiye'ye geri dönmüştü. Danimarka Hükümeti ise, PKK'yı bir terör örgütü olarak kabul

etmekle birlikte Roj TV-PKK bağlantısı konusunda kesin bilgiye sahip olmadıklarını açıklamıştı.

Hem Roj TV krizi hem de karikatür krizinin belleklerde bıraktığı izler, Rasmussen'in NATO genel sekreterliği önündeki en büyük engelin Türkiye olarak görülmesine neden olmuş gözüküyor. Türkiye'nin "İslam karşıtı" imajı olan bir liderin Afganistan'da görev yapan NATO için uygun olmadığını belirterek Rasmussen'in genel sekreterliğini engellemesi bekleniyor. Son günlerde Türkiye medyasında yer alan yorumlara göre farklı görüşlerin dile geldiği Türkiye resmi makamlarından konuyla ilgili kesin bir açıklama yapılmış da değil. Öte yandan, Rasmussen'in hem Roj TV'nin kapatılmasıyla ilgili olarak Türkiye'ye iki üst düzey savcı göndermeye hem de NATO zirvesinden hemen sonra bizzat İstanbul'a gelmeye karar vermesi, Türkiye'nin veto engelini aşma çabalarının ulaştığı boyutları göstermekte.

ABD ve AB müttefikleri Fransa ve Almanya ile ilişkilere büyük önem veren Rasmussen, Irak'ta ABD'ye verdiği destek nedeniyle de kendi ülkesinde büyük tepki görmüştü. Danimarka'nın Irak'a askeri desteğini açıklayacağı bir basın toplantısı öncesi sol görüşlü savaş karşıtı bir eylemci tarafından Rasmussen'in üzerine kırmızı boya atılmış, gösterici "Sizin ellerinizde kan var," diye bağırmıştı. Olay sonrası Rasmussen'in kırmızı boyalı görüntüsü medyada yer almıştı.

Yabancılara yapılan hakaret ve genellemeleri ifade özgürlüğü kapsamında meşrulaştırmakla suçlanan Başbakan'ın Holde şehrinde pedagoğ olarak çalışan karısı da mülteci kamplarındaki çocukların durumundan şikayetçi. First Lady Anne-Mette Rasmussen, mülteci kamplarına yönelik eleştirileri nedeniyle eşinden tepki görüp görmediği sorularına ise, ifade özgürlüğüne sahip olduğu ve istediği açıklamayı yapabileceği şeklinde cevap veriyor.

Rasmussen politik duruşunun yanı sıra spora olan merakıyla da dikkat çeken bir lider. Koşu ve bisiklet sporuyla ilgilenen Başbakan, 2008 yılında Fransa Turu'nun Alpe d'Huez bölümünü tur başlamadan bir gün önce bisikletiyle tamamlamıştı. Berlusconi'nin 2002'de "Avrupa'nın en yakışıklı başbakanı" unvanını yakıştırdığı Rasmussen, kriz yönetimi konusunda bolca eleştirilmekle beraber ya NATO genel sekreteri ya da Venstre lideri olarak siyasi hayatına devam edecek gibi görünüyor.